

суддів / Національна школа суддів України ; Проект Ради Європи «Внутрішнє переміщення в Україні: розробка тривалих рішень. Фаза – II». Київ, 2022. 172 с.

8. Керівні принципи ООН з питань внутрішнього переміщення всередині країни (документ ООН E/CN.4/1998/53/Add/2F) ратифіковано Україною 17.04.1998; URL:

<https://www.ohchr.org/Documents/Issues/IDPersons/GPUkrainian.pdf>.

9. Селіхов Д. А. Механізм забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб органами місцевого самоврядування // Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. № 4. С. 46.

10. Дослідницька служба Верховної Ради України. *Наукова концепція розвитку житлового законодавства України*. 2023. 112 с. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33104.pdf>

11. Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.04.2023 № 312-р // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/312-2023-p>.

Ящур Павло Олександрович,
курсант навчально-наукового
інституту поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Власенко Валерій Павлович,
доцент кафедри теорії, історії та філософії права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ІЄРАРХІЯ НОРМ І ПРІОРИТЕТ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ПІД ЧАС ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ТА ЗАСТОСУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У ПЕРІОД ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Під час дії правового режиму воєнного стану система права України зберігає визначену Конституцією ієрархію нормативних актів, що забезпечує послідовність та передбачуваність правозастосування. Конституція України залишається актом найвищої юридичної сили, норми якої мають пряму дію й є обов'язковими для всіх органів державної влади. Ратифіковані міжнародні договори виступають складовою національного законодавства, застосовуються безпосередньо та мають пріоритет у випадку колізії у законодавстві України, однак вони не можуть змінювати або обмежувати положення самої

Конституції. Таке співвідношення джерел права зберігає баланс між суверенітетом держави і виконанням міжнародних зобов'язань, забезпечуючи верховенство Конституції навіть у кризових умовах. Саме вона визначає межі обмеження прав і свобод людини, порядок дій органів державної влади та дозволяє уникати свавілля у правозастосуванні.

В умовах збройної агресії та запровадження воєнного стану принцип верховенства Конституції має особливе значення для збереження правової визначеності. Міжнародні договори, що регулюють питання прав людини, захисту цивільного населення та правил ведення війни, ратифікуються у визначеному Конституцією порядку та інтегруються у національне законодавство. Наприклад, Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи до них визначають гуманітарні стандарти, яких держава зобов'язана дотримуватися навіть у період війни [1, с. 142–145]. Водночас застосування цих норм має здійснюватися з урахуванням Конституції України, яка гарантує основоположні права – на життя, гідність, свободу та справедливий суд. Таким чином, імплементація міжнародних стандартів не є заміною національного правопорядку, а його розвитком у межах конституційної системи.

Практичний виклик полягає в тому, щоб забезпечити узгодження міжнародних норм із положеннями Конституції без втрати змісту жодного з рівнів правового регулювання. Воєнний стан не скасовує дії Конституції, а лише активує передбачені нею механізми реагування – зокрема, можливість тимчасового обмеження окремих прав. Водночас держава не має права відступати від прав, що не підлягають обмеженню, таких як право на життя, заборона катувань, право на судовий захист і презумпція невинуватості. У випадку колізії між національним законом і ратифікованим міжнародним договором застосовується норма міжнародного договору. Якщо ж суперечність зачіпає основи конституційного ладу, остаточне рішення приймається у конституційному порядку – через тлумачення Конституційного Суду або внесення відповідних змін до законодавства. Такий механізм забезпечує стабільність системи та запобігає знеціненню конституційних гарантій навіть за умов війни [2, с. 138–139].

Важливим елементом цього балансу є судовий контроль. Конституційний Суд України і Верховний Суд України наголошують, що навіть у період воєнного стану держава не звільняється від обов'язку дотримуватися принципу верховенства права. Рішення щодо обмеження прав, продовження запобіжних заходів чи втручання в особисте життя повинні бути обґрунтованими, індивідуальними і відповідати вимогам пропорційності. Судові інституції фактично виконують роль гаранта, який не допускає перетворення надзвичайного правового режиму на підставу для свавільних рішень або порушення конституційних прав громадян, чим сприяє збереженню правової визначеності.

Під час воєнного стану міжнародне право виконує функцію матеріального орієнтира, який допомагає кваліфікувати дії сторін конфлікту, оцінювати дотримання гуманітарних стандартів і визначати відповідальність за воєнні злочини. У цьому контексті важливе значення мають положення Римського

статуту Міжнародного кримінального суду, норми Статуту ООН та інших міжнародних актів, які визначають межі допустимого під час збройних конфліктів. Для держав, які визнали міжнародноправові засади державної воєнної політики, вони є основою забезпечення національної безпеки та критеріями визначення справедливості ведення воєнних дій. Їх сутність полягає у гарантуванні охорони життя та здоров'я людей, забезпеченні екологічної безпеки, збереженні власності, духовних та культурних цінностей нації, народу, людства [3, с. 537]. Водночас усі ці положення застосовуються через призму Конституції, яка закріплює національну правову ідентичність, суверенітет і верховенство права як принципи державності. Це дозволяє уникнути конфлікту між національним та міжнародним правом і забезпечує контрольовану інтеграцію зовнішніх стандартів у внутрішній правопорядок [4, с. 4–5]. Закріплені в Конституції основоположні засади права (справедливість, рівність, свобода, гуманізм) є програмно-орієнтаційними, фундаментальними принципами, що визначають напрямки державно-правового розвитку, нехтування якими спричиняє руйнацію національної безпеки та ціннісно-нормативної системи суспільства [5, с. 35].

Концепція конституційної ідентичності є ключовою для збереження єдності правової системи у період війни. Вона означає, що держава, приймаючи міжнародні зобов'язання, не відмовляється від своїх засадничих принципів і не делегує суверенні функції поза межі конституційного поля. Конституція залишається базовим фільтром, який визначає, у якому обсязі і в який спосіб міжнародні норми інтегруються у внутрішню правову систему. Такий підхід дозволяє зберігати власну правову ідентичність навіть у ситуації, коли міжнародні зобов'язання охоплюють сфери, що безпосередньо впливають на функціонування органів правопорядку [1, с. 142–143]. Таким чином, під час дії воєнного стану ієрархія норм права не змінюється, але проходить практичну перевірку на здатність забезпечувати баланс між міжнародними зобов'язаннями й конституційним суверенітетом. Конституція України залишається основою, на яку спирається правова система; міжнародне право – це інструмент, що доповнює її положення, надаючи додаткові гарантії дотримання прав людини та гуманітарних стандартів; національні закони – це механізм практичної реалізації цих норм. У такій моделі Конституція не лише визначає межі дії міжнародних договорів, а й гарантує, що будь-яка імплементація здійснюється без шкоди для державного суверенітету і прав людини. Саме це поєднання зберігає цілісність правової системи України та забезпечує її стійкість під час воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Рагуліна К. А. Взаємовплив міжнародного і національного права: глобалізаційні виклики. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2022. Вип. 44. С. 142–161. URL: https://dbmsjournal.com/wp-content/uploads/2024/12/zbi_derg_bud_44_2022-142-161.pdf (дата звернення: 30.10.2025).

2. Давидюк В. Національно-конституційна модель ідентичності як запорука консолідації українського суспільства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. Вип. 79. Ч. 1. С. 138–144. DOI: 10.24144/2307-3322.2023.79.1.23. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/288590> (дата звернення: 30.10.2025).

3. Власенко В. П. Міжнародно-правові засади формування та реалізації державної воєнної політики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. С. 535–538. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-5/132>

4. Козюбра М. І. Співвідношення національних і міжнародних правових систем. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2016. Т. 181. С. 4–11. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4d256e96-6379-4220-b65d-eb8fd6b55c39/content> (дата звернення: 30.10.2025).

5. Власенко В. П. Об'єкти конституційної безпеки. *Актуальні питання конституційного розвитку незалежної України* : матеріали наук.-теорет. конф. (м. Київ, 15 черв. 2015 р.) / редкол. : О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Лазнюк, Д. О. Тихомиров. Київ : НАВС, 2015. С. 33–35.

